

Rättegångshandling ar i ett hos K.Svea hof-rätt anhängigt mål emellan 23 åbo...

*27 B f a Br. 1834 Hermansson
Carl Johan von*

National Library
of Sweden

Bihang till Aftonbladet i Stockholm

för den 19 Juli 1834.

Rättegångshandlingar i ett hos Kongl. Swea Hof-Rätt anhängigt mål emellan tjugutre åboer å Björnhytte Rekognitionsskog i Wester-Dalarna och Herr Grefwe C. J. von Hermanson på Gerna *).

Till Kongl. Maj:ts och Rikets Höglof.
Swea Hof-Rätt.

Då den dom Stäligen föränleder till obelåtenhet, hvarmed Stora Kopparbergs Läns Lagmansrätt gått att, den 9de i förra månaden, afgöra den från Orangårdes Håradsrätt värdjade sak, emellan undertecknade, å ena, samt Herr Grefwe C. J. von Hermanson, å andra sidan, angående yrkad skyldighet för den senare, att styrka de förmänta bättre rätt till de af oss å Björnhytte Rekognitionsskog innehafwande lägenheter eller ock desamma och tillerkännas; så wi, med bifogande af föreskrifwen borgen för kostnad och skada, det af oss erlagde wad härigenom i största ödmjukhet fullfölja.

Med afseende å den mindre reda, hwilken Håradsrätten syntes gjort sig om twistens verkliga föremål, ha wi redan hos Lagmansrätten anmärkt att den, kortligen till sin natur uppfattad, egentligen består deri:

1:o Huruwida det må anses lagligen fulltygadt, att wåra förfäder, hvars rätts innehafware wi äro, någonsin deltagit i det föregifna kontrakt af år 1783, hwarå Herr Grefwe v. Hermanson grundar sin förmenta åganderätt? och

2:o Huruwida detta kontrakt, äfwen om det verkligt ansågs lagligen styrkt, finnes till innehållet så beskaffadt, att det emot oss är lagligen förbindande?

Desa frågor hafwa, såsom wi förmoda, redan hos Lagmansrätten blifwit å wår sida, till icke obetydlig del, på ett tillfredsställande sätt utvecklade uti den libell, hwaraf affskrift härhos följer, och den wi oss således nu i största ödmjukhet till alla delar åberopa, såsom troligen förtjenande ett närmare begrundande. Desså har resultatet af den utredning wi deri åstadkommit varit, att Lagmansrätten, wid det enda fall den sjelf gått att yttra sig om beskaffenheten af Herr Grefwe von Hermansons fäng, eller i frågan om undertecknad Jan Andersson i Drakårn, i stället för de många mistagna skäl, hwaraf Håradsrättens utslag öfwerflödar, endast åberopat sig den omständighet, såsom skäl för kontraktets bestånd, att desamma blifwit af "domstol" gilladt och fastställt. Att härmed menas den fastställelseåtgärd, hwilken Orangårdes Håradsrätt den 7 Nov. 1806 sig företagit, och icke tillika den, hvarmed Bergstingsrätten berstådes den 27 Febr. 1784 äfwen sig befattat, följer wäl deraf, det domstolens fastställelse (icke dom-

stolarnes fastställelse) till stöd för Lagmansrättens domslut åberopats. Det är sålunda, oaktadt de motgångar wi ännu nödgas bekämpa, tröstande att erfara, det Lagmansrätten åtminstone ådagalagt den sakkänedom, det den icke, likt Håradsrätten, jemwål tillagt Bergstingsrättens fastställelsebestyr något inslytelse på förevarande åganderätts-twist; ett försarande, hwilket, ehuru ej i Lagmansrättens dom motiveradt, likwål icke lärer undgå att tillwinna sig bifall af den sakkunnige, såsom wäl wetande af 1669 års Bergmästare-instruktion jemte mångfalliga andra författningar, hwaribland Kongl. Bergs-Kollegii bref den 23 Maj 1817, att slikt Embetsman tillhör administrationen och ej den allmänna domaremakten, samt att det befattning endast äfver bergshushållningen, den der i alla tider, liksom hushållsmål i allmänhet, sunnits efter omständigheterna underkastad ändringar och förändringar, hwartill, wid det fall här inträffat, eller att kronans särskilda egendomar då varit i fråga, rättighet befunto sinnes, genom Kongl. Förordningen den 10 Jan. 1759 och Kongl. Brefwet den 11 Febr. 1796, bestämt förbehållen. Emellertid nödgas wi med skäl föra Lagmansrätten till last att hafwa, genom sitt beslut, sökt gifwa åt Håradsrättens fastställelse en stämpel af orubblighet, som den hwarfen ägt eller kan äga, då man besinnar att, likmätigt Kongl. Förklaringen den 17 Dec. 1818, icke ens offentligen uppbudnes, allmänt kungjorde och med fastedom bekräftade köpeafsal lägga hinder i wägen för hufwudsaklig pröfning af klander å jordafång, när i öfrigt den tid blifwit iakttagen, som i Lag och Kongl. Förklaringen den 14 Mars 1805 föreskrifwes. Men det gifwes dock än mera bestämde och påtagliga skäl, för ogillande af denna fastställelse, hwilka det ej varit oss tillåtet att hos Underdomstolarne göra gäl-lande, utan på sätt 22 §. i 25 Kap. Rättegångsbalken utwisar, först nu hos öfwerdomaren kunna behörigen an-målas och berstådes till pröfning upptagas. Deså skäl äro: att Håradsrättens fastställelseföretag tillkommit (liksom med Bergstingsrättens war händelsen) utan den ena kontraherande sidans, wåre förfäders, hörande: att ifrågaöarande fastställelse således utgör en lagstridig produkt, stämplad uti 21 §. af åberopade Kap. i Rättegångsbalken med det förhatliga namnet domwilla; samt att wi så mycket mindre förlorat tiden för klagan deröfwer, som, på sätt första domstolens i närvarande twist förde Protokoll utwisar (pag. 27 och 29), fastställelsen af år 1806 först wid rättegångstillfället den 15 sista Maj blifwit oss känd; hwadan den tid af natt och år, sedan man den weta fick, hwilken förstnämde §. medger, för klagans anställande hos wederbörande Hofrätt, på långt när ännu icke förlidit.

*) Då domen faller skall densamma äfwen blifwa allmänheten meddelad.

2
Efter att på denna väg hafwa sett sagde fastställelse undanröjd, hwarom wi bestomera göra oss förwifade, som det wäl är och förblir ett axiom i rätttegångsläran, att uppenbar domwilla föröfwats, när det dömts, antingen i ofständ sak eller wederbörande målsägare ohördan — en willa som således här i dubbelt mått inträffat; så lärer den lyckliga tidpunkt nu omsider ha inträdt, då wi kunna lagligen förbra och, utan widare omgång, erhålla en hittills uteblifwen pröfning af sjelfwa det omtwistade kontraktet, helst Höglof. Kongl. Hofrätten, sedan striden derom blifwit genom Underdomstolarnes förhandlingar tillräckligen utredd, icke torde finna med de i 3 Kap. 3 §. Rätttegångsbalken stadgade grunder förenligt, att till förste domstolen återförwisa målet, utan afgörandet deraf, i hela dess widd, nu gunstigt företaga, då, för att tala med lagens ord, det beqwämligen ske kan.

Hwad angår då först frågan: Hurwid det må anses lagligen fulltygadt, eller ej, att wåre förfäder någonsin deltagit i det föregifna kontrakt af år 1783, hwarå Herr Grefwe v. Hermanson grundar dess förmenta ägande rätt? så inhämtas af Underdomstolarnes expeditioner i målet, att Herr Grefwen, ehuru genast wid rätttegångens början dertill från wår sida uppmanad, icke gittat, till bekräftande af det föreburna köpets eller kontraktets verklighet, framställa de wittnen, S. H. Löfman och Per Erson i Råsåla, hvilka föregifwas derunder hafwa tecknat sina namn. Allmänna Lagen fordrar likwäl, efter hwad 1 och 2 §§. i 1 Kap. Jordabalken utwisar, att köp om jord, hus eller grund skola ske med twäggemannas wittnen; och det lärer icke ens kunna falla någon opartisk i sinnet, att affigten med detta Lagstifningens bud blott består deri, det dessa wittnen endast skola finnas å papperet, utan enhwar fastmera kunna vara öfvertygad derom, det denna bestämmelse har till föremål den skyldighet för den, som af slika handlingar will sig berjena, att, då dess riktighet ifrågasättes, framställa, till bestyrkande deraf, de af lagen påbudne köpemitnen. När nu Herr Grefwe von Hermanson sådant underlåtit; när widare icke eller dessa wittnen blifwit, såsom försigtigheten bjudit, darest kontraktet varit annat än en dikt, förut på ed i målet hörde och afhandlingens lagliga tillkomst witsordad; så får wäl den sanning stå fast, att Herr Grefwe von Hermanson brustit i den bewisning, för köpets verklighet, som enligt lag honom ålegat. Att, i allt fall, förklara kontraktet lagligen styrkt, på den grund att wi, de föregifne kontrahenternes arfwingar och efterträdare å de omtwistade egendomarne, lemnat, i brist af kändedom om verkliga förhållandet, samma kontrakt obestrifdt i åtskillige rätttegångar, först uppkomne mer än 30 år efter afhandlingens datum, och således wid en tid, då ingen upplysning stod att hämta af wåre från städeplatsen redan bortgångne fångesmän; detta förklarande, säga wi, är wäl desamma, som att, i den af lagen fordrade bestyrkelsens ställe, framställa ett fluggspel, företeende på sin höjd mer eller mindre sannolikheter, men — ingen juridisk bewisning. Dock — lofwad ware Forsynen — äfwen om wi skulle bli ett olämpligt mål för suppositionernes hugskott, i stället att endast dömas på grund af en laga bewisning, detta enda wårn mot godtyckligheten, denna enda borgen för åtnjutande af det af en förswunnen tids lagstiftning efterlemnad, skall, wi böra hoppas det, man likwäl icke lyckas att beröfwa oss, wåre makar och barn den enda fristad wi äga på jorden. Detta gå wi att här nedan ådagalägga.

Således nu till 2:dra frågan: Hurwid kontraktet, äfwen om dess verklighet antogs lagligen styrkt, finnes till innehållet så bestäffadt, att det emot oss är lagligen förbindande?

För att här göra slag i saken, lärer det vara tillräckligt att erinra om ett förhållande, hwilket hittills aldrig kommit under pröfning, till följd af Underdomstolarnes öfwerdrifna wördnad för den olaga Håradsrätts fastställsen. Detta förhållande består deri att, såsom det föregifne kontraktet utwisar, man sökt anamma wåre egendomar, wårde tunnor guld, för några lumpna skulder, hwar wåre förfäder wid bruket blifwit inträffade, och hwarwid dess då warande ägare, Brukspatronen Ramsell, gått så hårdhertadt till wåga, att t. ex. en bland åboerne, Busk Hans Hanson, skulle förlora äbyggnad, röfset, obling och fortfarande besittningsrätt för 22 R:dr 3 fl., en annan, Olof Jansson i Björnhyttan, för 39 R:dr 8 fl. 7 r., och mångfallige öfrige för skulder under 100 R:dr, oberäknadt att, såsom den kontraktet följaktige sakallade tara utwisar, och som ändå i det föreburna aftalet såges vara förhöjd, alla dessa arma menniskor, och ej eller wi haft en stillings gäld, utan fordran, så widt man icke, twertemot Kongl. Brevet den 23 Sept. 1747, gifwit och gett oss en så ringa betalning för körskor och kol, att den knappt motswarar en fjattedel af hwad den fria menniskan i allmänhet dershör undfår. Men widare till hufwudsaken. Nu stadgar likwäl Kongl. Brevet den 10 Oktober 1688 samt Kongl. Resolutionen på städernes och allmogens besvär af år 1752 uttryckligen: "att kronolågenheter icke kunna gå till gälds betalning, samt att, för ägande fördräckningar hos åboerne deraf, besittningsrätten sådana fordringsägare icke kan tilläggas."

Då nu den wederspart, hwarmed wi twista, icke lärer få utgöra något undantag wid tillämpning af försättingarnes mest bestämda och owilkorliga bud; då för öfrigt äfwen för honom måste vara gällande den uråldriga grundsats: "lagligt stände, men olagligt återgång" och widare: "olaga fång är ofång" (1 Kap. 1 §. Jordabalken och 16 Domar-regeln); så hoppas och anhålla wi att, om ån det föregifne kontraktet, emot all förmodan, anses i afseende på sin tillkomst lagligen fulltygadt, desamma i allt fall skall, i följd af dess lagstribiga innehåll, ogillas och upphäwas.

Sist upprepa wi nu, hwad wi under rätttegångens lopp redan annärkt, eller att man, för att höra den röst wi wågat höja emot förtrycket, endast behöfwer i tanken förflytta sig till wår ställning samt, såsom eget, bedöma det slafweri, hwilket blifwit så många fåders, makars och barns oförtjenta lott; och wi äro då försäkrade, att den upplyste och menniskodårfande lagstiftaren här skall gifwa kraft och verkställighet åt moralistens och lagstiftarens förändade bemödanden att, från branten af den afgrund, hwar till den bristande råtrådigheten understundom miswisar, rädda och återföra dess utsedda offer. Drebros och Almbros den 12 Sept. 1833.

Hans Hanson, Anders Persson, Erik Erson, Jan Erson, alla i Dillön; Erik Danielson, Matt. Per Larsson, Jan Petter Jansson, Erik Persson, Lars Olsson, Jan Jansson, Anders Erson, alla i Sa:berget; Jan Andersson i Dra: kårn; Daniel Andersson i Rönnerget; Erik Persson, Erik

Erson, båda i Björnhyttan; Erik Jansson wid Swartkärn;
Anders Persson, Jan Larsson, båda i Ljungeråsen; Per
Andersson i Gällsåsen; Lars Persson i Gudmundberget,
Henrik Wikander i Källtorp; Jan Jansson, Per Jansson,
båda i Löskullen;

genom
Joh. Fr. Furtenbach,

Hof-Notarie och Landsfiskal i Drebro Län,
enligt i förste Domstolens Protokoll intagen fullmakt.

Att förestående affkrift är lika lydande med den till
Kongl. Maj:ts och Rikets Swea Hof-Rätt den 18 Sept.
1833 ingifne och berstädes förwarade Original-libell, be-
tygar, Stockholm den 22 April 1834,

Ex officio

C. S. Hedberg.

Till Kongl. Maj:ts och Rikets Höglof.
Swea Hof-Rätt.

Då Hans Jansson i Garberget med de flere åboer &
de på den till Björnhytte Masugn upplätne Rekognitions-
Kog warande Lågenheter, wid ändringsföskandet i Stora
Koppbergs Låns Lagmansrätts den 9 sista Augusti emel-
tan dem och mig gifne dom, angående förment rätt till
nämde Lågenheter, icke wid deras Libell i Kongl. Hof-
Rätten jemwål bilagt duplett af den deri åberopade In-
lagan hos Lagmansrätten, och jag således ej är i tillfälle
öfwer hwad derutinnan anfördt blifwit mig yttra, synes
mitt svaromål böra för det närwarande inskränka sig till
följande erinringar: Att den med kåranderne i Augusti
månad 1783 afflutade förening blifwit ingången i witt-
nens närwaro, är således med iakttagande af de formali-
teter, som Lagen för des framtida werkan föreskrifwer:
Att denna bestomindre må kunna till någon del förringas
af den omsändighet, att de personer, hwilka afhandlin-
gen bewittnat, icke blifwit beröfwer på ed hörde, som för
iakttagande af någon åtgärd hårtill i Lagen ej finnes an-
ledning, och dermed möjligen ej kan förenas, att hwarje
afhandling af beskaffenhet som denna, skulle, i följd af
underlåtenhet härutinnan, eller omöjligheten, att, sedan
wittnena ej mera äro till, få dem afhörde, förklarar ogif-
tig; Att denna afhandling, ehwad domstols fastställelse deri
åkommit eller icke, följaktligen bör tjena till esterrättelse;
Att all klagan öfwer de af Bergstingsrätten och Hårad-
rätten å föreningar meddelade stadfästelser och hwad kår-
anderne föreburit, att sådane fastställelser tillkommit utan
deras försäders hörande, är desmera obefogad, som desse
sjelfwe wid föreningens ingående, uttryckligen förbundit
sig, att densamma till fastställande wid ortens såwål Bergs-
tings- som Håradsrätt inlemna, samt ytterligare wid hand-
lingens undertecknande yttrat sin åsundn: här om; Att
Kongl. Förklaringen den 17 December 1818 icke möjligen
kan anses till denna twist lämplig, endr här icke är fråga
om afhandlande af jord eller fast egendom, och de personer,
emellan hwilka och bruksägaren blifwit afhandladt, icke
kunna föregifwas, än mindre wisas, hafwa warit obehörige
att i föreningen ingå om hwad berföre warit föremål;
Att någon tid till klander emot de meddelte fastställelserne

å nedannämde förening ej eller numera må kunna wara
öppen, endr densamma, såsom Håradsrättens Protokoll ut-
wisa och kåranderne sjelfwe synas hafwa medgifwit, under
flersaldiga rättgångar och för längre tider tillbaka blifwit
åberopad och warit af dem känd; samt att, då kåranderne,
hwilkas anspråk på ifrågakomne Lågenheter af dem yrkas
och påstås endast och allenast på grund af den rätt dem
skall tillkomma såsom afkomlingar från dem, hwilka med
Björnhytte bruksägare ofwansformälte förening ingått, icke
kunna på minsta sätt ådagalägga, att desse warit obehö-
rige eller oberättigade, att på hwad wilkor som helst af-
werlåta den röfse rätt, de till Lågenheterne innehade, hwad
som blifwit andraget om föreningen, såsom till des in-
nehåll så beskaffad, att den icke skulle emot kåranderne
wara förbindande, jemwål saknar all grund och måste lem-
nas utan all uppmärksamhet.

Under förbehåll, att kåranderne måtte förpligtas af-
lemna duplett af den åberopade Libellen till Lagmans-
rätten, yrkas fastställelse å Lagmansrättens dom samt er-
sättning för rättgångskostnaden efter framdeles ingifwans-
de räkning.

C. J. von Hermanson,
genom

Joh. Chr. Thulin.

Efter ingifwen Fullmakt.

Att förestående affkrift är lika lydande med det i
Kongl. Maj:ts och Rikets Swea Hof-Rätt förwarade Ori-
ginal, betygar, Stockholm den 22 April 1834,

Ex officio

C. S. Hedberg.

Till Kongl. Maj:ts och Rikets Höglof.
Swea Hof-Rätt.

Det war wiserligen owäntadt, att se Herr Hårad-
höfvingen Thulin, i egenkap af ombud för Herr Grefwe
von Hermanson, söka uppehålla den emellan Herr Grefwen
och undertecknade uppkomna rättgång, i frågan om hwar
emot annan yrkad bättre rätt till de af öf: åboende jord-
egendomar, på grund att wi icke wid vår Libell beledfa-
gat duplett af den deri åberopade och i affkrift bilagde
wadinlaga, begagnad i ämnet hos Stora Koppbergs
Låns Lagmansrätt, då likwål wederparten redan berstädes
erhållit hwad nu ånyo fordras. Med bestridande af den
skyldighet man således godtyckligt sökt, i skrid med 27 Kap.
Rättgångsbalken, för öf: tillståpa, och hwilken i sjelfwa
verket helt enkelt går derpå ut, att af den ifrågasatte
wadinlagan erhålla, icke en duplett, utan tripplett; med
anmärkning i öfrigt, det wederdelosidan, i stället att å hane
bringa den onödiga striden härom, kunnat, till följd af
Tryckfrihetslagens bestämmelser, hos Höglof. Kongl. Hof-
Rätten erhålla del af omsformade handling, så widt den af
öf: redan en gång undfångit, i följd af miswårnad för-
kommit; skola wi likwål här, för att åt skrifwerlingen

hos Höglof. Kongl. Hof-Rätten gifwa **skick** af ett sammanhängande helt, å sitt wederbörliga ställe återgifwa den del af sagde inlaga, som uti vår Libell icke redan blifwit upptagen, hwilket åfwen lärer vara allt hwad i ämnet erfordras, till afhjelpande af wederpårtens föreburna saknad, ett förebärande, hvars halt man wäl kan fatta — och som egentligen lärer bestå deri, att wederslägningen fallit sig swär — då han det oakadt inlåtit sig i hufwudsaken, och wäl får anses hafwa, efter ett åtnjutet rundligt råderum af trenne månader, fulländat sitt swär, i samma stund han slutat det med påstående om fastställelse af Lagmansrättens dom och ersättning för rättegångskostnaden.

Då wi nu öfwergå till Herr Grefwe von Hermanssons exception i de egentligen till saken hörande delar, måste wi till en början beklaga att, ehuru i twisten förekomma flere och olikartade frågor, de likwäl blifwit, i stället att hwar för sig behandlas, twertom sins emellan förblandade och, jemte swaren derå, liksom fastade om hwarannan. Detta wore wäl godt för den, som kunde önska att se saken insvept i mörker och oreda, hwarigenom det bästa omdöme i längden tröttnas, och flumpen hos mångden afgör om man träffar det rätta. Men, då för oss framställer sig behofwet af helt andra medel, för att uppnå ett behörigt ändamål — behofwet af ordning, fullständighet och klarhet i behandling af de särskilda detaljerna, såsom wilkor dertför, att kunna sant och rätt uppfatta det hela — utbedja wi oss gunstigt tillstånd, att åfwen wid detta tillfälle få återföra saken till dess naturliga **skick**. Wi hafwa redan i vår Libell haft förmån anmärka, att målet i hufwudsaken egentligen endast innefattar 2:ne twistefrågor. Dessa hafwa likwäl, i anseende till swarande sidans inkast, numera fått till föregångare twenne andra, som ej afse sak, utan former. Uppställda i den ordning, hwari de allesamman torde till pröfning förekomma, wisa de sig sålunda:

1:o Huruwida laga tid (preskription) blifwit af oss iakttagen, wid klagan anställande öfwer Grengårdes Bergstingsrätt under den 27 Febr. 1784 och Håradsrättens der i orten den 7 Nov. 1806 meddelade fastställelser, i wåre förfäders fränwato, å det föregifna kontrakt af år 1783, hwarigenom Brukspatronen Jakob Ramsell skulle i lifstiden hafwa af dem förwärfwat deras stubbe- och röfvelrätt till de af oss, å Björnhytte Rekognitionsskog, åboende egendomar?

2:o Huruwida laga tid ännu må finnas i behåll för Klambertalan emot sjelfwa kontraktet? Och widare i hufwudsaken:

3:o Huruwida det må anses lagligen fulltygadt, att wåre förfäder någonsin deltagit i detta kontrakt?

4:o Huruwida samme kontrakt, åfwen om dess verklighet ansågs lagligen styckt, finnes till innehållet så beskafadt, att det emot oss är lagligen förbindande?

Nu till 1:sta frågan: Huruwida laga tid blifwit af oss iakttagen wid Klagan öfwer Bergstings- och Håradsrätts-fastställelserne?

Redan i vår Libell hos Höglof. Kongl. Hofrätten, hafwa wi, under åberopande af 1669 års Bergmästare-

instruktion med flere Författningar, wifad, det Bergmästaren Edelhelts ifrågasatte stadsfästelse, såsom den jemwål i **bokstafwen uttrycker**, endast innefattar ett godkännande af den genom det föregifne kontraktet aftalade, och efter förändrade omständigheter alltid förändring underkastade, **bergshushållning**, men alldeles icke afse närwarande, på ordinarie Domstols pröfning ankommande, rättsfrågor. Wi återkallas nu så mycket mindre till någon widlyftigare beduktion af denna sanning, som, utom det de dubbla fastställelserne icke eller ha någon annan tänkbar förklaringsgrund för sin tillkomst, Herr Grefwe von Hermanson funnit wåra argumentationer i denna del så bindande, att han, efter hwad exceptionen wisar, lika litet oss försökt motsäga dem, som wårt ombuds, redan wid förste Domstolen, i ämnet muntligen gjorde anmärkning, att nemligen en motsatt tolkning af hwad den administrativa Embetsmannen, Bergmästaren, tillgjort, skulle innefatta en uppenbar kränkning af 16 §. i Regeringsformen, samt att med samma rätt, som dylik Embetsmans beslut kunde åberopas såsom skäl för wårt drifwande från hus och hem, man kunde hämta stöd dertill från en sferdingsmans. Då det sålunda endast är, till följd af bristande reda i framställningsfattet, som wederpårtens fortfar att förblanda och omtala "fastställelserne," oakadt stridighet i åsigter endast fortfar att åga rum i afseende på den ena deraf, gå wi deremot att åtskilja desamme, och att allenast wända oss till Håradsrättens stadsfästelse, samt hwad wederpårtens påstått, det wår klagan dertför, på grund att den tillkommit utan wåre förfäders hörande, skall vara "bestomera obefogad, som desse sjelfwe wid förenings ingående uttryckligen förbundit sig att densamma till fastställande inlemnna." Utom det Herr Grefwe von Hermanson måste hafwa, hwad som ännu icke skett, åstadkommit bewisning om det åberopade kontraktets **verklighet**, innan större eller mindre del af dess bestämmelser må i någon måtto kunna emot oss åberopas, lærer, wid en rättsentlig utveckling af frågan, sanningen blifwa den, att sagde bestämmelse, wore den ån, såsom likwäl icke är händelsen, till sin behöriga tillwato å wår sida medgifwen, i allt fall ej werkar på wår rätt till Klagan öfwer sådant fastställelsebestyr, som tillkommit, rätter målsägare öhörban. Lagen är uti 12 och 25 Kap. Rättegångsbalken deri **owilkorlig**, tydlig och klar — de utom Domstol gjorde aftalen må förutsättas vara hwilka eller hurudana som helst — att intet beslut från domare-maktens sida kan eller får, med laga werkan, utgå, innan de personer, som frågan rörer, blifwit i ämnet hörde. Huru litet detta utgör ton formalitet, lærer en hwar medge, som efterfinnar att mången, i annat fall, skulle oåterkalligen beröfwat sin egendom, utan att ens weta deraf, ån mindre hafwa, såsom lagen åsytar, blifwit hörd, och sålunda warit i tillfälle att wårna sin rätt. Wederpårtens grundlösa inkast går sålunda i sjelfwa werket endast derpå ut att, till förswar för den öfwerlagade åtgården, göra bruk af den allenast för inteckningsärender gällande undantagslag, tillåtande såsom bekant är, utan galdenårs hörande, inteckning i dess egendom, när han, med fräntrådande af sin rätt till skikt hörande, den skriftligen bewisjat. Men man har likwäl ej wågat närmare antyda den wisdomskälla, hwarur man druckit, förmodligen under medwetande att tillämpningen icke tål någon granskning. Oberäkadt, att åganderättsfrågor och de om inteckning, icke med hwarannan åga närmare gemenskap, ån att det fordras ett ansenligt lustsprång, för att till sin natur förblanda dem, samt att det föregifna kontraktet i öfrigt icke

innesfattar någon affägelse af wåre förfäders yttanderätt wid tillfälle af en sseende fastställelse — hwadan den ifrågawarande, alltför moderna slutkonsten genast innebär sin egen fördomelse — finnes den grundsats lika gammal, som nämde undantagslag, och har stöde gjort sig gällande inom lagskifningen, att ett inteckningsbeslut, nytt eller gammalt, känt af den förmente gäldenären huru lång tids följd som helst, upphör, till dess gällande kraft, i samma stund sjelfwa fordringsanspråket förklarar vara diktadt eller annorledes ogilt, så att den föreburna gäldenären af det föregående beslutet intet åsventyrat. Något helt annat är det således här, der motparten söker förskansa sig bakom en laglös fastställelse, för att, om möjligt, se den i bakgrunden befintlige laglösa produkten — kontraktet — orörd och opröfwad.

Herr Grefwe von Hermanßons ombud anför vidare: "att någon tid till klander emot de meddelte fastställelserne i meranämde förening ej eller numera må kunna vara öppen, när densamme (föreningen), såsom Håradsrättens Protokoll wisar, och kåranderne sjelfwe synas hafwa medgifwit, under slerfalldige rättegångar och för längre tid tillbaka blifwit återopad och varit af dem känt." Denna komposition torde tillräckligen analyseras, medelst den blotta anmärkning, det man, utan en wis fallenhet att se i syne, för främjande af sine ändamål, swärligen läser kunna påstå, att wi känt det exemplar af ifrågasatte aftal, som finnes Håradsrättens fastställelse åtecknad, derföre, att wi åsweat ett annat exemplar, som, på sätt ingrepen till Kongl. Maj:ts Nådiga Dom i särskilt mål den 7 Febr. 1822 utwisar, allenast funnits försejt med Bergstingsrättens ofwan återopade, till saken icke hörande, stadfästelse. Det läser sålunda få stå fast, såsom warande en sanning, att, på sätt Håradsrättens i närwarande rättegång förde Protokoll (pag. 27 och 29) antyder, samme Rätts stadfästelse af år 1806 icke varit of känt för, än wid rättegångens början den 15 Maj sistl. år, då motparten först företett ett, samme fastställelse åtecknad, exemplar af 1783 års kontrakt. Att denna ssett i wåre förfäders närwaro, skall, utom det den knapphändigade expeditionen af 3:ne rader innesfattar nog bewis på motsatsen, såsom icke talande ett ord derom, då först bli sannolikt, när wederparten wisar, det wåre, under mellantiden af tjugutre år, med så undantag i grafwen redan nedgångne förfäder, hade för tillfället återwändt från de dödas land och — så länge en laga rättegångsordning ännu äger något wårde — blifwit hos Håradsrätten hörde, innan den gått att åt det dem påbörjade aftal meddela dess bekräftelse.

Under det sådane uppenbara omständigheter tala för wår rätt till klagan, ofwer förelupen domwilla, så mycket mera, som den i 25 Kap. 22 §. Rättegångsbalken medgifne tid bertill af natt och år, sedan man beslutet weta sig, ännu i dag ej förtidit, skulle wi alltför mycket ifrågasätta Höglofl. Kongl. Hof-Rättens kända upplysning, om wi ett ögonblick wacklade i det på lagens klara bud stödde hopp, att se Håradsrättens fastställelse-nullitet undanröjd, på samma gång, som, hwarom wi jemwål ödmjukast anhålla, Höglofl. Kongl. Hof-rätten tackes förklara, att Bergstingsrättens åsven ifrågasatte stadfästelse icke alls åsfer förewarande twistämne, och följaktligen icke eller hindrar pröfningen deraf.

Innan wi nu lemna frågan om det ensidiga fastställelsebestyret, kunna wi likwål ej underlåta, att åsven nu i förbigående uttrycka den fasta ofwertygelse, att, om än förhållandet icke varit sådant det är, utan wi hade, utöfwer natt och år, känt den ofwerlagade åtgärden, läser wår klandertalan i allt fall deraf ej varit bunden, lika wis, som att Underdomstolarne aldrig bort låta binda sig deraf. Då, genom Kongl. Förordningen den 17 December 1818, andra obehöriga försäljningar af fast egendom förklarats icke wårnade emot klander, om än de många säkerhetsmått iakttagits, hwarmed en ordentlig lagföljd finnes förbunden, såsom flere uppbudsbeslut, offentliga kungörelser derom och sist meddelad fastedom; är det wål endast genom fasthängandet wid fallne former, genom åsidosättandet af all konsequent lagtillämpning, all sund analogi, som, i afseende på ett lika laglöst köpslut (såsom härefter wid 4:de frågan ytterligare skall wisas) man kunnat komma till den konklusion, att en fastställelse, hwartill Herr Grefwe von Hermanßons fångesman smygt sig, wederborande målsägare ohörbar, kan, om än sedermera känt huru lång tidsföljd som helst, vara af widsträktare werkan, samt att således den rättwisa saken borde uppoffras för den laglösa formen.

Wi ofwergå nu till 2:dra frågan: **Zuruwida laga tid ännu må finnas i behåll, för klandertalan emot sjelfwa det föregifne kontraktet och Herr Grefwe von Hermanßons derpå grundade förmenta fång?**

Här hörer hwad motparten föregifwit eller att "här icke är fråga om afhåndandet af jord eller fast egendom," utan att i detta, liksom de flesta ofrige fall, på minsta wis motivera sin tanke —; en laconism, hwilken, då frågan är att utreda rättsförhållanden, läser så anses af föga wårde, på samma grund som ett likartadt försarande är Domaren i 24 Kap. Rättegångsbalken förbjudet. Wi återberopa åter hwad wi redan i den delen uti wår wadn laga till Lagmansrätten andragit och som hufwudsakligen lyder sålunda: "Emellertid påstå wi, nu som för, i stöd af lag, och i likstämning med wår ofwertygelse, det annan gräns för wår klandertalan ej gifwes, än den som innesfattas i Kongl. Förordningen, om klander af jordafång, den 4 Maj 1805, samt att denna gräns, d. w. s. minst tjugu år efter det den förmente ågaren kommit af jorden i **werklig besittning**, så mycket mindre kan vara af of ofwerttrådd, som, efter hwad utredt och medgifwet är, wi ännu sjelfwe **werkligen besitta** de omtwistade lägenheterne. När man för ofrigt tar analogien till hjelp, wisar sig lätteligen, huru wannåktigt bemödan det är, att hänföra den byggnad och odling wi å lägenheterne nedlagt, till lösören. Sålunda, då man t. ex. går till 10 Kap. Giftermålsbalken, heter det uti 1 mom. af dess 2 §.: Efter landsrätt giftes frålsman till två delar och hustru till tredubng i **alla lösören**; hwaremot det i 2 mom. stadgas: **I jord eller hus och wattenwerk, ehwad the å egen eller annan grund byggde åro, åge ej han eller hon gifstorätt.** Men man kommer sanningen än mera direkte på spåren, blott man känner att, enligt Kongl. Brefwen den 26 April 1775 och den 15 Juli 1795, en fortfarande, och följaktligen **werklig besittning** finnes kronans åboer jemte deras esteckomman-

de försäkrad af de utaf dem upptagne lägenheter; hwadan man, utan att på en gång göra wäld å de principer, hwarifrån åberopade Kongl. Förordning af år 1805 utgått, samt på det sunnda menniskoförnuftet, icke lärer kunna reducera närwarande rättgång till en lösöretwist. Detta blir, om möjligt, i ännu högre mått händelsen, så widt man i minnet återkallar Kongl. Förordningen om Rekognitionsfogarne d. 4 Febr. 1811, ådagaläggande att stubbe- och röjserätt medför owilkfortlig äganderätt till sjelfwa jorden, hwarom alltså twist nu jemwäl är." Så långt wår framställning i ämnet hos Lagmansrätten, och hwilken lärare wara nog, för att wisa det oriktiga i motpartens sats om twistens natur.

Emellertid hafwa wi fört striden i denna fråga, endast med afseende å det, efter wår tanke, rätta i grund-sats. Må man likwäl, om man tror sig kunna lagligen göra och förswara det, wara af motsatt öfvertygelse, och sålunda söka antaga, att ämnet bör bedömas med ledning af Kongl. Förordningen d. 13 Juni 1800, samt den deri stadgade preskriptionstid af 10 år för den som har fordran "hos annan." Wålan! Dß, som ännu hafwa godset i **handom**, och följaktligen ej "hos annan," angår ej hela föreskriften. Men Herr Grefwe von Hermanson, som åtminstone ej på de sista tio år, hwilka föregått denna rättgång, återfordrat sitt förmenta gods hos de flesta bland oss, skall då se det wapen man emot deß wederbefolman rik-tat, wändt emot honom sjelf.

Widare nu till hufwudsaken, då den här ofwan antypte III:de frågan först till upplösning förekommer: Hurwid det må anses lagligen fulltygadt, att wåra försåder någonsin deltagit i det föregifna Kontraktet af år 1783?

Till swar å den utveckling denna fråga fått uti wår Libell, och hwarigenom wi, så widt wi förmå fatta, på klar och rättsenlig wäg kommit till den slutsats, att denna afhandling finnes alldeles obestyrkt, består allt hwad wederp parten sagt deri: "att afhandlingen bestmindre må kunna till någon del förringas af den omständighet, att de personer, hwilka den bewittnat, icke blifwit deröfwer på ed hörde, som, för iakttagande af någon åtgärd här-till i lagen ej finnes anledning; och dermed ej möjligt kan förenas, att hwarje afhandling, af bestaffenhet som denna, skulle, i följd af underlåtenhet härutiinnan eller ömsjilighet att, sedan wittnen ej mera äro till, så dem afhörde, förklarats ogiltig." Detta orimliga thema lærer, beledsagadt af hwilka variationer som helst, bli alltför misshandade för hwarje öra, som är tillgängligt för lag-gens och rättwisans bud. Att en hwar, innan ens rätt-gång uppfått, åger i lag en bewisningsmetod sig anwisa, för att betrygga sig mot framtida klander, bestående

deri, att låta för dödsfall skull afhöra sina wittnen; det wisar 23:de §. i 17 Kap. Rätteg.-Balken: att skrifveligt wittnesbörd ej åger witsord, utan att det beswuret warer — och följaktligen lika litet, under annat wilkor, en skrifveligt wittnesmening — sådant bestämmer nästföljande 26 §.; och att den, hwilken, liksom Herr Grefwe von Hermanson sökt göra, medelst åberopande af sitt kontrakt, wänder någon omständighet in, för att sig dermed wårja, bör, så widt något afseende skall derå hafwas, den med laga bewis styrka; detta stadgas slutligen i 33 §. sagde Balk. På dessa grunder förklara wi, det wi hafwa swårtänka oss något mera oriktigt, mera ogrundadt, än ins-nuationen, som skulle lagen ej lemnat anledning till den bestyrkelse, medelst köpewittnens hörande, som wi påkallar; och det är en icke mindre orimlighet, att räkna sig deßas, innan sådant skett, timade döb till godo, liksom kunde den bereda upplösning af den bewisningsfölydighet, hwar-till en hwar för sine påstående är förbunden. Man ser således att wederp parten icke ens warit rätt lyelig i wal af hwad man wanligen kallar swestfåt. Mer tänkbart skulle wäl då ett annat warit, som wi, för att reda frågan i bet-ten, nu sjelfwe gå att antyda, såsom troligen det enda, hwilket, icke wederlagdt, kunde hos den flyktiga betrakta-ren af målet wäcka twiswel — det skal nemligen, att en slik edgång af köpewittnen, som den wi antagit här be-höflig, i afseende på de flesta köpeafhandlingar icke åger rum, samt att, om slik edgång utgjorde wilkor för deras fortfarande bestånd, desamma skulle kunna, sedan wittnen afslidit, upprifwas och bereda en nog allmän osäkerhet i äganderätt. Men, wid en närmare pröfning, lærer likwäl detta inkast finnas illusoriskt. Förhållandet är ju nemli-gen det med köpeastal i allmänhet, om fast egendom, att allt edligt intyg, om deras werkliga eller diktrade tillkomst, finnes snart sagdt utom allt behof, genom den offentli-gket en senare lagstiftning påjudit, medelst allmänt kun-görande af slike köp, innan laga ståndstiden må anses fulländad; en föreskrift, som, der den iakttages, redan sätter tillwaron af en diktrad köpehandling, utan att genast upptäckas, nära nog utom möjlighetens gräns. Men det är ej nog dermed: köparen tar äfwen i besittning den egendom, hwarå köpebrevet lyder, och framslår i samma stund, om ej de jure, åtminstone alltid de facto, såsom ågare. Den föregående ågare, som stillatigande låter allt detta ske, antages wäl således med skal hafwa lemnat ett tyff medgifswande till köpets werklighet; och man kan sålunda ej undgå inse, att ofwanåberopade lagstadgande af år 1805, hwarigenom en med **werklig besittning** förenad åtkomst till jord är, efter wiß tids förlopp, från allt wi-dare klander fri, finnes bygd på goda och för en hwar fatelliga skal. Men allt är här olika, der ett sådant of-sentligt kungörande af det föregifna affalet blifwit allde-les åfidosatt, ehuru påjudet, äfwen hwad angår förwår-fwad åborätt till kronojord, genom Kongl. Brevfen den 26 April 1775 och den 15 Juli 1795; der widare något besittningstagande af de omtwistade egendomarne ännu i dag ej ågt rum af den föregifna köparen, utan twertom fortfarit att förbli i wåre försåders och deras laglige arf-wingars händer, emot ingalunda störra tjensbarheter än förut till Bruksågaren — så förtryckande de än äro — på sätt det föreburna kontraktet sjelf medger. Wi hop-pas nu hafwa på det mest öfvertygande sätt bewisat, att

af inga förhållanden ens kan med någon, mindre laglig, misshet flutas till det föreburna afalets verkliga och lagliga tillkomst å wåre förfäders sida; och wi wådje då till Höglof. Kongl. Hofrättens eget upplysta efterfinnande, om det ej således är ett bland de farligaste prejubilat, till förstörande af äganderättens helgd, som motparten nu söker framkalla, för att, utan minsta förebragte laga skäl, drifwa fäder, makar och barn från deras egendomar. Ett sådant försärande skulle wäl allt för illa rättfärdigas af den enda biomständighet, hwilken Herr Grefwe von Hermanson gittat förebringa, såsom bewis för kontraktets möjliga verklighet, eller att wi, uti twenne wid Bergs-Tingsrätten i orten först efter år 1817 uppkomne och widdare fullföljde mål emellan dåwarande Fideikommissionarien till Ferna-egendomarne, Brukspatronen Jakob Namsell Dahlson å ena, och blott en del af undertecknade åboer, på andra sidan, lemnat ifrågakallade kontrakt obestriddt. Ty den opartiske — och det är ej för andra wi tala — skall likwäl hafwa swårt att, på grund häraf, i lagens namn förklara Herr Grefwe von Hermanson lösd från den bewisningsförlidighet honom enligt lag åligger, och wi för honom yrka, så länge den sanning står fast, att de tilldragelser man förespeglar oss, först påserat trettiofem år efter kontraktets datum, sedan ena sidans föregifne kontrahenter, wåra förfäder, icke mera ens funnits till, än mindre blifwit i ämnet hörde och kunnat, om samma förhållandet med det föregifna afalet, lemna upplösning. Eller hwar står det wäl skrifwet att en swarande part, mer än någon annan människa, kan förlora några rättigheter, ware sig i bewisningswäg eller annorledes, derföre att han, liksom hwarje wäl tänkande försar, hwarken jakar eller nekar till hwad han ej känner? Såsom en särdeles talande omständighet, för bedömande af ämnet, må wi i förening härmed påkalla uppmärksamhet å det förhållande, hwilket af förste domstolens protokoll för senare rättgångsdagen, den 17:de sista Maj, inhämtas, eller att en bland de föregifna kontrahenterne år 1783, Jan Nilson i Drakårn, omförmåld i 18:de punkten af det föreburna afalet, sjelf wisat sig i lifstiden så totalt okunnig derom, att han, medelst salubref den 4 Maj 1809, öfwerlätit en bland nu omtwistade egendomarne till undertecknad, Jan Anderfson, des sonson, som jemwäl efter trenne i laga ordning meddelade, å predikstol offentligen kungjorde och, det oaktadt, Flanderfritt påserade uppbud, erhållit Håradsrättens fasta å samma egendom den 4:de Juni 1814.

Undertecknade fluta alltså denna period af wår wederläggning med enahanda anmärkning, hwar till wårt ombud, i anledning af allt detta, wid första domstolen föranklats, eller att "ingenting af hela kontraktstraflet är, mindre lagligen, wist," med tillägg, det wi wåga hysa den tro, att det icke torde vara domaremakten hwarken wärdigt eller medgifwet, att af wår wederpart, i utbytte mot den lagliga bewisning, som honom ålegat, men ej kunnat förebringas, taga suppositionerne, hwilka, hwad underdomstolarne åsidofatt, sammanställda med andra sakliga förhållanden, till på köpet tala mera för än mot oss.

Stutligen återstår oss nu att upptaga IV:de frågan: Szwuidas omtwistade kontraktet, åfwen om des

7
 werklighet ansågs lagligen styrkt, finnes till innehållet så bestaffadt, att det emot oss är lagligen förbindande?

Hufwudsumman af hwad motpartens ombud i den belen anfört, innefattas i den insinuation, "att de personer, emellan hwilka och Bruksägaren blifwit afhandladt, icke kunnat föregifwas, än mindre wisa, hafwa varit obehörige att i föreningen ingå, om hwad derföre varit föremål." Wi hade ej wäntat lika argumenter af Hr Håradshöfdingen Thulin i denna sak, under förutsättning, att det lika litet kunde vara saksföraren, som någon annan, till sinnesförmögenheter wäl bewarad, wärdigt att, om det än instämmer med en hufwudmans winning, wåra döf för högt uttalade sanningar och blind för deras tillwaro. Redan wid förste Domstolen hafwa wi, såsom det derstädes förde protokoll utwisar, liksom widare hos LagmansRätten och sist i wår Libell hos Höglof. Kongl. Hofrätten, åberopat oss, för ådagaläggande af den raka motsatsen utaf hwad motpartens ombud nu föreburit, det Kongl. bref under den 10 Oktober 1688 jemte den Kongl. Resolution på stadernas och allmogens beswår år 1752, hwilka stadga: att kronolågenheter icke kunna gå till gälds betalning, samt att, för ägande försträckningar ågare icke kan tilläggas. Att dessa lagbestämmelser lika owilkorligt tillhöra den sista twistefrågan, som skuggan krippen, lærer en hwar inse, som blott generar sig med en wanlig innanläsning. Desså finnes wederpartens ombud hafwa noga åttat sig, att i wederläggningswäg här wåga sig på djupet. Man har twertom, såsom redan är wisadt, försartit så, som skulle man hwarken hört eller sett de skäl wi förebringat. Men med deras förgörelse lærer man derföre ej kommit ett steg längre, utan det twertom så stå fast: att wåre förfäder varit till ingående af klandrade afhandling, så widt den med deras bifall någonsin sett dagen, alldeles obehörige, eftersom sådant war förbjudet; att, på samma grund, Brukspatronen Namsell, så widt han ej kan förklaras i lifstiden hafwa varit höjd öfwer lagen, funnits lika obehörig, att wåra enfaldige förfäder i slikt afhandling inledda, för att, twertemot de åberopade Kongl. förbuden, betäcka sig, såsom det sällsamma dokumentet sjelf förmåler, för gjorde försträckningar — hwilka aldrig funnits till, om, för erhållne tjenstbarheter, han i enlighet med Kongl. Brefs wet den 23 Sept. 1747 gjort dem rätt; samt att tiden sålunda lærer wara kommen att till pröfning upptaga wårt redan wid förste domstolen framställda, och allt sedermera fortsatte påståendes: det kontraktet, dikttadt eller werkligt, endast utgör en juridisk nullitet och, inom rättsförhållandernes område, ett allt för påtagligt — otting.

Högådle Herr President och Kommendör
 samt

Höglof. Kongl. HofRätten!

Högwålsborne Herr Grefwe von Hermansons personlighet skall wisserligen icke ifrågakomma i den högre region

inom lagstiftningen, der wi nu gått att neblägga vår Flagan, våra bekymmer, utan menniskan blott betraktas såsom människa, och det enda synmålet säkerligen blifwa — saken och hwad som är rätt; och det är under denna öswertygelse, som wi wäga hysa det förtroöstansfulla hopp, att den dag snart skall uppgå, då denna sak ej mera betraktas med en prisma, otillgänglig för sanningens ljus, för lagens, rätteligen allt beherrskande makt. Men, äfwen om detta hopp slutligen nödgades sjunka — ett fall hwilket wi aldraminst hafwa att befara, då vår wälfärd nu beror af Rikets äldsta ÖfwerDomstols beslut — Skulle wi åtminstone, under den fortsatta wandringen på vår sorgliga stig, äga det tröstande medvetande, att hafwa gjort hwad som stått i vår förmåga, för att från oförtjent undergång skydda hundradetals människor, våra makar och barn, berättigade att i oss finna sitt stöd, att — hwad ingen wederparts adwokatur lärer kunna förhindra — alla missförhållanden åtminstone skela jemnas wid det sista mål, som anwisar den slutliga lönen både för den ofskydligt lidande och för upphofwet vertill.

Drebro och Almbro den 5 Mars 1834.

Gans Hanson, Anders Persson, Erik Ersson, Jan Ersson i Olsson; Erik Danielsson, Per Larsson, Jan Pet-

ter Jansson, Erik Persson, Lars Olsson, Jan Jansson; Anders Ersson i Garberget; Jan Andersson i Drakåren; Daniel Andersson i Rönnerberget; Erik Persson, Erik Ersson, båda i Björnhyttan; Erik Jansson i Swartåren; Anders Persson, Jan Larsson, båda i Ljungeråsen; Per Andersson i Gellsåsen; Lars Persson i Gudmundberget; Henrik Wikander i Rälltorp; Jan Jansson och Per Jansson i Löfkullen; alla af Grangårdes Socken och Stora Kopparbergs Län;

genom

Joh. Fr. Surtenbach.

Enligt i första domstolens protokoll int. fullmakt.

Att förestående affkrift är lika lydande med den till Kongl. Maj:ts och Rikets Svea HofRätt den 26 sisslidne Mars ingifne och derstädes förwarade hufvudskrift, betygar, Stockholm den 22 April 1834,

Ex officio

C. S. Hedberg.